

проф. д-р НЕДКА ИВАНОВА

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО (УНСС), СОФИЯ

гл. ас. д-р МАРИЯ ПЕНЕВА

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО (УНСС), СОФИЯ

**ВЛИЯНИЕ НА АГРАРНАТА ПОЛИТИКА ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ЦЕНИТЕ НА
ОСНОВНИ ЗЕМЕДЕЛСКИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ ДО 2020**

**AGRICULTURAL POLICY IMPACT ON MAJOR FARM PRODUCTS PRICES
DEVELOPMENT IN BULGARIA UP TO 2020**

Prof. Dr. NEDKA IVANOVA

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY (UNWE), SOFIA

Chief Assistant Prof. Dr. MARIA PENEVA

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY (UNWE), SOFIA

Abstract: The paper analyses the impact of agricultural policy on farm prices developments for the major agricultural products. The importance of prices for agricultural development and farmer's income in short and long term as well as for formulation of agricultural policy for the next planning period determines the necessity of the farm prices development analysis. The main objective of the study is to identify the potential price development for the major farm products under different policy scenarios up to 2020. The study is based on the model developed under AGMEMOD2020 VI FP project as some amendments in Bulgarian country model are done. The latter is considered as integral part of EU combined model and prices are determined on the basis of EU and Bulgarian markets clearance. The used model is partial equilibrium, dynamic, multy-products model, as parameters of the Bulgarian model are estimated by calibration and in-sample verification of the model is done. The products analysed in the study are: soft wheat, barley, maize, sunflower, tobacco, potato, tomato, milk, beef and veal, sheep meat, poultry, pork and eggs, i.e. 60-65% of crop production and above 90% of livestock production in the country as well as some processed products. The analysis of price development in Bulgaria is carried out as integral part of price development on EU markets and 3 scenarios for agricultural policy development. The study shows that the expectations for price developments for all analysed products are favourable for farmers. Considered policy scenarios have strong impact on prices of wheat, maize, sunflower, milk and beef and veal and practically do not have impact on all other analysed products.

Key words: common agricultural policy, agricultural policy modeling, farm prices

Въведение

През последните години в следствие на относителната либерализация на пазарите на земеделски и хранителни продукти, на политиката на стимулиране на използването на земеделски продукти като енергийни ресурси и влиянието на наблюдаваните климатични промени се наблюдава устойчив темп на увеличаване на цените на земеделските продукти. Въпреки че промените в Общата селскостопанска политика през последните години са насочени към

заместването на елементите свързани с директна намеса на пазара на земеделски и хранителни продукти с механизми за подкрепа на доходите на производителите, аграрната политика оказва и ще продължава да оказва влияние върху цените на земеделските и хранителни продукти. Значението на цените както за развитието на земеделието, така и за доходите на производителите в краткосрочен и дългосрочен аспект определя и необходимостта от установяване на динамиката в цените през следващите

години както с оглед на дългосрочните фермерски решения, така и от гледна точка на формиране на аграрната политика през следващия планов период (2013 – 2020 г.). Това определя е целта на настоящото изследване, а именно: Да се определят потенциалните възможности за развитие на цените на земеделските и хранителни продукти до 2020 г., както и влиянието на аграрната политика върху това развитие.

Методически подход на изследването

За оценка на потенциалния ефект от прилагането на едни или други механизми на аграрната политика върху развитието на пазарите на земеделска продукция, както и за влиянието на либерализацията на търговията в рамките на СТО или двустранни споразумения, най-често използвания инструмент са моделите. Във връзка с промените на аграрната политика и най-вече на промените от началото на 90-те години на миналия век необходимостта от разработването на аналитични средства за оценка на потенциалния ефект от прилагането на различни механизми на политиката, преди тяхното въвеждане в практиката нараства, което доведе до бум в развитието на моделирането на влиянието на аграрната политика върху земеделските пазари.

В зависимост от елементите на аграрната политика, чийто потенциален ефект се изследва, моделите, които се използват са от различни класове и с различен обхват, като статични или динамични модели на частичното равновесие или моделите на общото равновесие (CGE¹). За разлика от моделите на общото равновесие, моделите на частичното равновесие позволяват в модела да се включат значителен обем информация характеризираща различните производства и политиката, която се провежда по отношение на тях, да се опишат връзките между предлагането и

потреблението на продуктите и на тази основа да се определи потенциалното развитие на цените на разглежданите продукти. Според някои автори (Tuers, Anderson, 1992; Salvatici et al., 2001) възможността да се разглеждат земеделските продукти индивидуално, както и да се отчита по продукти провежданата аграрна политика, дава предимство на моделите на частичното равновесие при анализа на потенциалния ефект от аграрната политика пред моделите на общото равновесие.

По тази причина за анализ на развитието на цените и влиянието на аграрната политика върху тях в настоящото изследване е избран AGMEMOD модела, който по своята същност е симулационен, динамичен, многопродуктов модел на частичното равновесие. Моделът е разработен по проект на VI рамкова програма AGMEMOD2020, като националния модел за България, който е интегрална част от агрегиращия модел за ЕС и разработен от авторите на това изследване. Основно предимство на този модел е възможността да се анализират промените на пазара на земеделски продукти в България като се отчитат и промените в останалите страни на ЕС и развитието на общия пазар.

Структура на националния модел за България

Структурата на AGMEMOD модела е изградена на две нива: комбиниран модел на равнище ЕС и национални модели, като между двете нива е изградена директна връзка. В агрегиращия модел международните цени за анализираните продукти се трансформират в референтни цени за европейския пазар, на основата на националните модели, определящи цените в страните прайсмейкъри за този пазар. Доколкото останалите европейски страни, включително и България са страни, които не оказват сериозно влияние върху цените на земеделските и хранителни продукти в ЕС, то и ценовата трансформация е в посока на сближаване на цените в тези

¹ Computable General Equilibrium models

страни с тези в страните прайс мейкъри. В този смисъл цените в европейските страни „прайс мейкъри“ (*Price makers – страни с голям дял от продукцията на даден продукт и търговията с него, които оказват влияние върху цените в останалите страни – price-takers*) се явяват определящи за равнището на

цените на земеделските продукти в България и останалите европейски страни и по отношение на тях се явяват външни за националните модели на тези страни. Страните „прайс мейкъри“ са определени на равнище ЕС както е показано в Таблица 1.

Таблица 1 Страни „прайс мейкъри“ за отделните продукти

продукт	страна	продукт	страна
Пшеница, ечемик, царевица	Франция	Телешко месо, свинско месо, птиче месо	Германия
Слънчоглед и олио	Германия	Агнешко месо	Ирландия
Картофи	Холандия	Мляко, масло	Германия
Домати и пюре	Италия	Сирене	Франция
		Яйца	Холандия

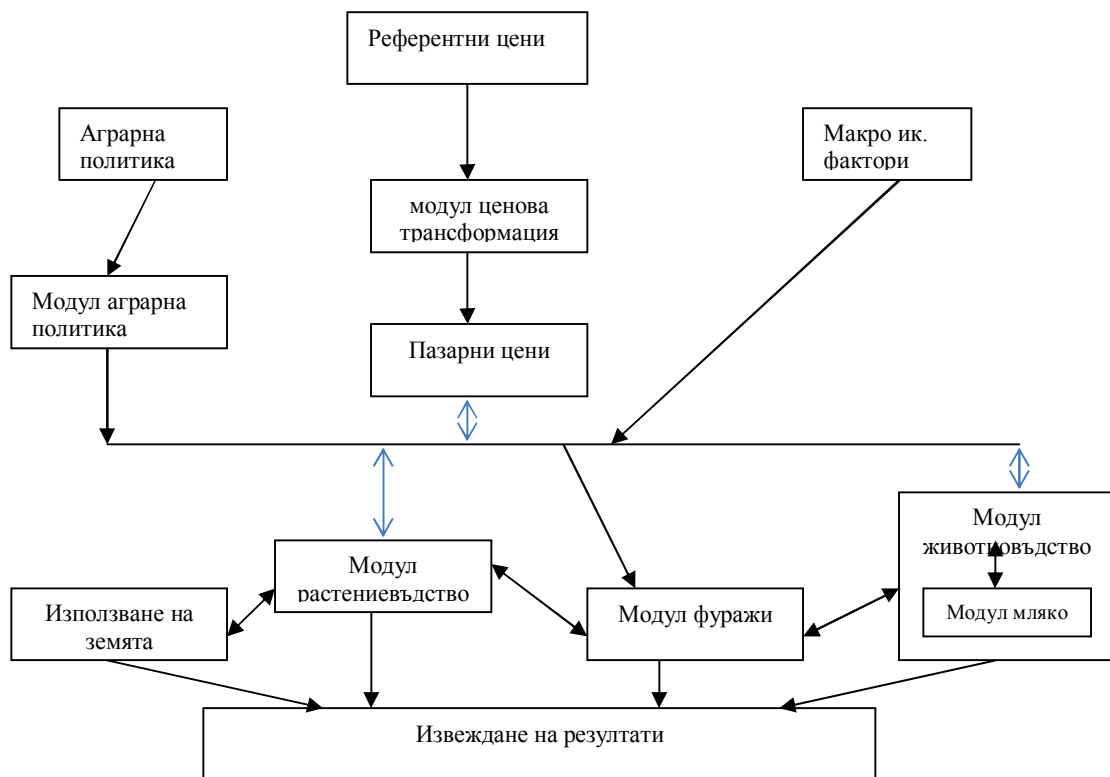
Източник: проект AGMEMOD2020

Националните модели са специфични за всяка страна и отразяват нейните особености както по отношение на продуктовата структура на производството, така и по отношение на различията в кривите на търсенето и предлагането, които са в основата на моделите. Структурата на националния модел на България е показана на Фигура 1. Както се вижда от фигурата определянето на цените се осъществява на основата на ценовата трансформация на референтните цени на вътрешния пазар и влиянието на търсенето и предлагането на този пазар. Модулите „растениевъдство“ и „животновъдство“ включват предлагането, вътрешното потребление, вноса и износа за анализирани продукти, на основата на продуктовете баланси съгласно класификацията на Евростат, като клиринга на пазара се осъществява чрез вноса и износа на национално ниво.

Всеки един от показаните на Фигура 1 модули включва системи уравнения изразяващи кривите на търсенето и предлагането по продукти, които се оценяват на база исторически данни за периода 1991 – 2008 г., като верифи-

кацията на оценените модели е за периода 2003 – 2008 г. Международните цени не се използват пряко като външни фактори за националния модел, а чрез референтните цени за европейския пазар, като в зависимост от целите на анализа те могат да се получават като вътрешни за модела (при анализи на европейско равнище) или да се използват като външни за модела (при анализи на национално равнище). Съществено предимство на модела е и отделянето на влиянието на аграрната политика от цените, което е от съществено значение от гледна точка на отсъствието на ценови механизми в настоящата ОСП. В повечето модели моделирането на аграрната политика се осъществява на основата на приравняване на ефекта от аграрната политика в ценови ефект, което в общия случай води до надценяване на този ефект, тъй като еластичностите на производството от цените и механизмите на аграрната политика не оказващи директно влияние върху тях са различни (Cahill, 1997; Gohin at al., 1999; OECD 2000; Young, Westcott, 2000; OECD, 2005; OECD, 2006).

Фигура 1 Структура на националния модел на България

Продуктите включени в модела са: пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед, слънчогледово олио и слънчогледов шрот, тютюн, картофи, домати, преработени домати, винено грозде (вино), брой животни едър рогат добитък, в това число млечни крави, дребен рогат добитък в това число овце и кози майки, свине, в това число свине майки, телешко и говеждо месо, овче и агнешко, свинско и птиче месо, краве мляко, сирене, масло и сухо мляко. Анализираните продукти обхващат около 60% - 65% от растениевъдната продукция и над 90% от животновъдната продукция.

Аналитично описание на модела

Модула на цените включва система модели за определянето на връзките между националните цени на анализираните продукти и референтните цени за европейския пазар, т.е. определянето на

степената на ценовата трансформация на европейските цени в цени на вътрешния пазар за България. В модула на цените се използват различни типове модели за описване на ценовата трансформация при растениевъдните продукти, при преработените продукти, при животновъдните продукти и при млякото и млечните продукти. Ценовата трансформация за всички разглеждани растениевъдни продукти е изразена като линейна функция на референтната цена, степента на самозадоволяване за дадения продукт в България и степента на самозадоволяване за продукта в страната прайсмейкър и тренда наблюдаван при сближаването на цените в България и тези на европейския пазар. В тази група ценови модели практически няма промяна спрямо моделите включени в изходния AGMEMOD модел. При описанието на

моделите се използва следната организация на имената на променливите, възприета при разработването на изходния модел: първите два знака определят продукта; следващите три

$$xxPFNBG = f(xxPFNcc, xxSSRBG(-1), xxSSRcc(-1), TT91BG),$$

Където *xx* – идентифицира продукта; *cc* – страната прайс-мейкър; *BG* – България; *PFN* – фермерската цена на растениевъдните продукти; *SSR* – степента на самозадоволяване за продукта с лаг 1; *TT91* – тренд на сближаване на цените в периода на прехода.

При определянето на цената на преработените продукти (слънчогледово олио, доматиено пюре, качествени вина и

знака определят фактора; и последните два знака определят страната.

Аналитично моделите на цените за растениевъдните продукти се изразяват както следва:

обикновени вина) освен факторите разглеждани при определянето на цената на растениевъдните продукти се отчита и индекса на изменение на разходите за основната суровина (т.е. домати, слънчоглед и винено грозде). Аналитичният вид на модела описващ ценовата трансформация при преработените растениевъдни продукти е както следва:

$$xxPFNBG = f(xxPFNcc, xxSSRBG(-1), xxSSRcc(-1), TT91BG, \Delta xICIBG),$$

Където ΔCI – изразява изменението на разходите за основната суровина; останалите обозначения са същите както описаните по-горе.

Моделите на цените за животинските продукти без мляко включват като фактори при определянето на цената, цената от предходната година, изменението на цената в страната прайс-мейкър, и индекса на изменение на разходите за фураж (неговото определяне е в модул фуражи и ще бъде

разгледан в съответния модул). Анализите на изкупните цени в България показват, че те относително добре следват динамиката на цените на европейския пазар, но сближаването с тях е относително бавно (Ivanova N., Peneva M., 2008). По тази причина в ценовите модели са включени не самите цени в страната прайс-мейкър а изменението на тези цени. В настоящия си вид аналитично моделите се изразяват както следва:

$$xxPRNBG_n = f(xxPRNBG_{n-1}, \Delta xPRNcc, \Delta xCCIBG, TT91BG),$$

Където *CCI* – индекс на изменение на разходите за фураж за съответното въдство, Δ – изразява изменение на съответния фактор.

За разлика от описаните до тук продукти, при млякото не се определя референтна цена, а такава се определя за млечните продукти (сирене, масло и обезмаслено сухо мляко). Съгласно приетата обща методология за определяне на цените на млякото по проект

AGMEMOD2020, цената на млякото се формира от цените на посочените млечни продукти. Анализът на изменението на цените на млякото и сиренето в България показва, че измененията на цените на млечните продукти оказват макар и незначително влияние върху цената на млякото, а не самите цени на млечните продукти. По тази причина в модела на цената на млякото се отчитат измененията на цените и моделът има следния общ вид:

$$WMPFNBG_n = f(WMPFNBG_{n-1}, \Delta CDPWNBG, \Delta BUPWNBG, CCICTBG),$$

Където WM – идентификатора за мляко; CD – идентификатора за сирене; BU – идентификатора за масло; PWN – идентификатор за цена на производител (за преработените продукти); CC – идентификатор за говедовъдство (в

случая е в комбинация с индексите на изменение на разходите за фураж).

Моделите за определяне на вътрешната цена на сирене и масло имат следната аналитична форма:

$$xxPWNBG_n = f(xxPWNBG_{n-1}, xxSSRcc, xxSSRBG),$$

Като се има предвид броя на разглежданите продукти, модула на цените представлява система от общо 19 ценови модела, които са оценени на основата на данни за цените в периода 1991 – 2008 г и се използват за определяне на цените за бъдещия период, за който се прави анализа, а именно до 2020 г.

Основни предпоставки и особености при оценката на модела

Използваният за анализ на потенциалния ефект от провежданата аграрна политика върху земеделското производство модел по своята същност е симулационен динамичен модел на частичното равновесие и като такъв има своите основни предположения. Те се свързват с необходимостта пазарът да е балансиран в периода използван за оценка на параметрите на модела, да се определи променлива (показател), която да се използва за клиринг на пазара за прогнозния период и да се осигури прогнозна информация за екзогенните фактори, включени в модела.

Доколкото в България засега няма официални баланси за продуктите, на основата на наличните данни от Пазарните анализи за отделните продукти издадени от МЗХ са разработени синтетични баланси, така че да се изпълни изискването за балансиран пазар за историческия период. По отношение на балансите обаче трябва да се споменат и някои проблеми с наличната отчетна информация конкретно за животновъдството, където се наблюдават опреде-

лени несъответствия в данните, които водят до силна вариация на резултативните показатели и правят трудна оценката на параметрите, особено като се има предвид, че единичните модели трябва да се решат едновременно като система на национално или европейско равнище.

За определянето на параметрите на модела на отрасъла като цяло, продуктовете модели се решават система модели, което позволява да се отчете тяхната взаимна обвързаност и влияние, а оценката на параметрите на моделите се осъществява на основата на калибриране и експертна оценка. Критерият използван за приемане на оценките за достатъчно добри е разликата между теоретично получените и реално наблюдаваните стойности да не е по-голяма от 10%, поне в периода след 2000 г. Верификацията на модела е осъществена за периода 2005 – 2008 г., по метода на „in-sample” теста, като е направена и проверка на икономическата адекватност на оценените коефициенти. Симулационният период е 2009 – 2020 г.

Сценарии за развитието на ОСП

За да се установи влиянието на ОСП върху развитието на земеделието в страната до 2020 г. са разработени четири сценария. Базовият сценарий практически се характеризира със запазване на аграрната политика такава, каквато е тя в момента. Основните характеристики на разработените сценарии са представени в Таблица 2.

Таблица 2 Характеристика на сценариите

Базов сценарий	Сценарий 1	Сценарий 2	Сценарий 3
Запазване на директните плащания по схемата за единно плащане на площ при нарастващи суми до достигане на 100% от плащанията за старите страни членки;	Запазване на общите суми за директна подкрепа	Преминаване към единно плащане на хектар в рамките на всички страни в ЕС и преразпределение на пакетите за директно плащане между страните членки на основата на използваната земеделска земя	Преминаване към единно плащане на хектар в рамките на всички страни в ЕС и преразпределение на пакетите за директно плащане между страните членки на основата на използваната земеделска земя
Запазване на схемата за единно плащане на площ до 2010 г. включително и преминаване към единно плащане на ферма, но при еднаква субсидия на хектар за страната	Удължаване на срока, в който ще се прилага единното плащане на площ по сегашната схема до 2013 г.	Запазване на единното плащане на хектар от 247 евро на хектар и удължаване на срока, в който ще се прилага до 2013 г.. За България това означава увеличаване на общите суми за директна подкрепа с 58%	Запазване на единното плащане на хектар от 247 евро на хектар и удължаване на срока, в който ще се прилага до 2013 г..
Модуляция не се прилага до достигане на 100% от субсидиите за старите страни членки, т.е. до 2015 г. включително и прилагане на 1,9% модуляция след това до края на периода	Прилагане на модуляция от 2016 г. както в базовия сценарий	Прилагане на модуляция от 2016 г. както в базовия сценарий	Прилагане на модуляция от 2016 г. както в базовия сценарий
Увеличаване на млечната квота годишно с 1% и премахване на квотата от 2015 г.	Годишно увеличение на млечната квота с 1% и премахването и от 2016 г. както в базовия сценарий	Годишно увеличение на млечната квота с 1% и премахването и от 2016 г. както в базовия сценарий	Годишно увеличение на млечната квота с 1% и премахването и от 2016 г. както в базовия сценарий
Запазване на държавните помощи по сектори както в последната историческа година (2008 г.).	Използване на 55% от сумите за държавна помощ за подпомагане на млекопроизводителите	Използване на 55% от сумите за държавна помощ за подпомагане на млекопроизводителите	Използване на 55% от сумите за държавна помощ за подпомагане на млекопроизводителите

Разработените варианти рефлектират и в общия размер на сумите за подкрепа

на отрасъла (Таблица 3).

Таблица 3 Общи суми за подкрепа на земеделието при разработените варианти (милиона евро)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Базов сценарий	200,4	246,8	287,4	336,0	416,4	499,3	580,1	660,8	741,6	814,3	814,3	814,3	814,3	814,3
Сценарий 1	200,4	246,8	287,4	327,6	407,9	488,2	568,6	648,9	729,2	809,6	809,6	809,6	809,6	809,6
Сценарий 2	200,4	246,8	287,4	327,6	407,9	488,2	568,6	899,7	899,7	899,7	899,7	899,7	899,7	899,7
Сценарий 3	200,4	246,8	287,4	327,6	407,9	488,2	568,6	487,3	406,1	324,9	243,7	162,4	81,2	0

Източник: собствени изчисления по данни на ЕК и Евростат

За да има съпоставимост на резултатите мултипликаторите използвани за оценка на индиректната подкрепа за производителите чрез Програмата за развитие на селските райони се запазват еднакви при всички разглеждани сценарии.

Определяне на перспективите за развитие на цените при различни сценарии на аграрната политика

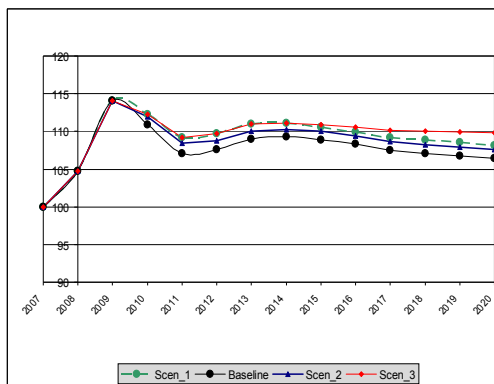
Анализът на резултатите от модела за пазарните цени на зърнените култури показват, че влиянието на рязкото покачване на цените на тези култури от 2008 г. и 2009 г. ще продължи да се чувства през целия период на анализа, макар че още през 2010 г. равнището на цените ще започне да намалява. На Фигура 2 е показана динамиката на пазарните цени на пшеница. Както се вижда от фигурата и при четирите разработени сценария, пазарната цена на пшеницата през 2010 – 2011 г. ще падне спрямо тази от 2009 г. но ще остане на равнище 7-9% по-високо от това през 2007 г. През следващите години (до 2014 г.) част от това намаление на цената ще се компенсира, като тя ще остане на равнище 9 – 11% по високо от това през 2007 г., като най-ниско ще бъде равнището на цената на пшеницата при базовия сценарий, а най-високо при Сценарий 1 и Сценарий 3. След 2015 г. цената на пшеницата ще започне да намалява отново, като резултатите показват най-голямо намаление при запазване на сега провежданата аграрна политика, а най-малко

намаление към края на периода може да се очаква при премахване на директните плащания след 2015 г. (Сценарий 3).

Резултатите от модела за динамиката на пазарните цени на ечемика са показани на Фигура 3. Както се вижда от фигурата цената на ечемика ще продължава да се покачва до края на симулирания период. За разлика от пшеницата, при ечемика сериозни различия в пазарната цена при различните сценарии не се очакват. В края на периода цената на ечемика ще бъде на равнище 13% - 14% по-висока от тази през 2007 г. или с около 5% по-висока от цената през последния отчетен период (2008 г.).

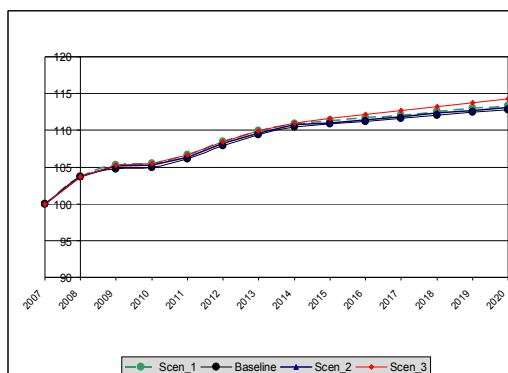
Перспективите за развитието на цената на царевица (Фигура 4) при всички анализирани сценарии показват, че тя практически следва динамиката на цените на пшеницата, като намалението на равнището на цената след 2009 г. се очаква да бъде по-малко от това при пшеница. След 2011 г. се очаква цената на царевицата да остане на относително постоянно равнище до 2015 г., което е значително по-високо от това през 2007 г. (с 30%), като след това започне да намалява, но темповете на това намаление са относително ниски. Към края на периода, равнището на цената на царевицата се очаква да бъде с 25% по-високо от това през 2007 г. Очакваните различия в цената на царевица при анализираните сценарии са аналогични на тези при пшеница.

Фигура 2 Динамика на пазарните цени за пшеница

Източник: собствени изчисления

Фигура 3 Динамика на пазарните цени на ечемик

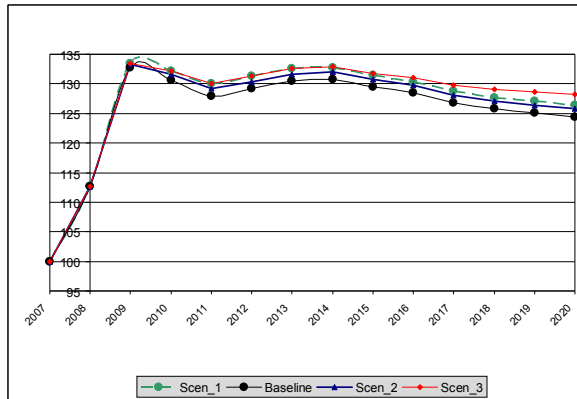
Източник: собствени изчисления

Перспективата за развитие на цените на слънчоглед е благоприятна за целия анализиран период (Фигура 5). След краткия спад на цените през 2009 г. се очаква равнището на цената на слънчоглед да се възстанови, като продължи да се покачва до 2014 г. След този период цената ще започне да намалява, но до края на анализирания период ще остане на равнище по-високо от това през 2007г. и 2008 г. Както се вижда от фигурата резултатите от базовия сценарий и сценарий 1 се различават от тези при другите два сценария, като разликата в цените е около 3%.

За разлика от анализирания продукт цената на картофи показва значителни вариации през целия период на прогнозата, но при ясно изразен макар и слаб позитивен тренд като аграрната политика практически не оказва влияние върху цените.

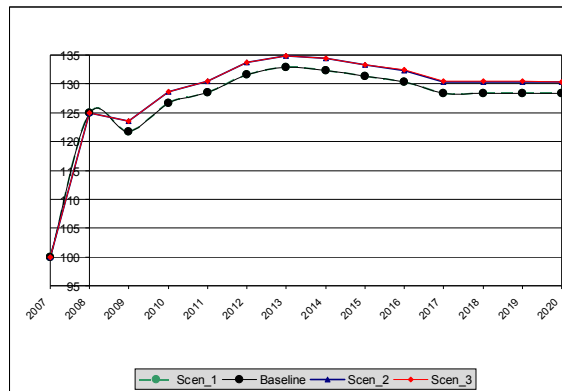
След спада в цената на домати през последната година на историческия период (2008 г.) се очаква равнището на цената да се възстанови и дори да се увеличи незначително (с около 4%), като остане относително постоянно до края на анализирания период.

Фигура 4 Динамика на пазарните цени на царевица

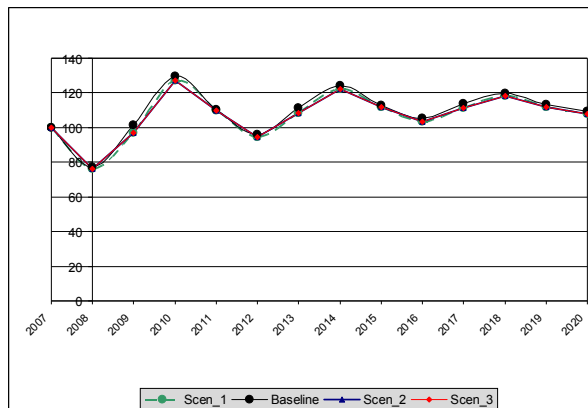
Източник: собствени изчисления

Фигура 5 Динамика на пазарните цени на слънчоглед

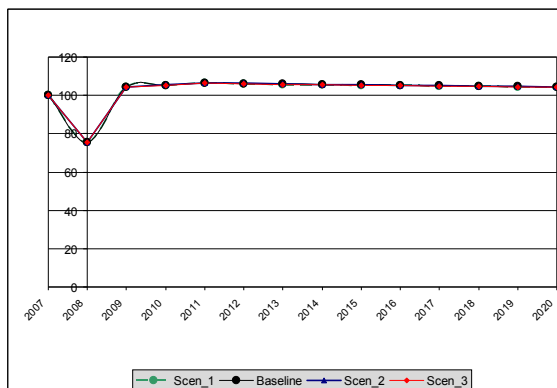
Източник: собствени изчисления

Фигура 6 Динамика на цената на картофи

Източник: собствени изчисления

Фигура 7 Динамика на пазарната цена на домати

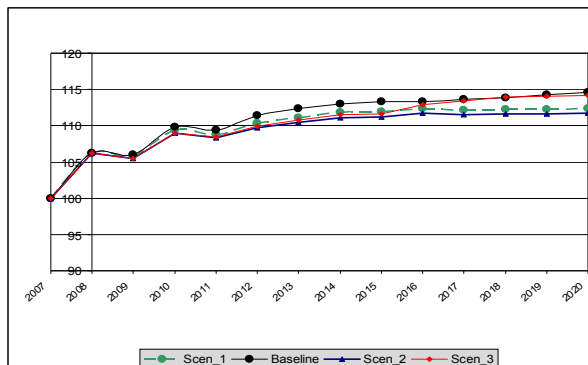

Източник: собствени изчисления

Както и при растениевъдните продукти перспективите за развитие на цените на животновъдните продукти са благоприятни за производителите, с изключение на цените на яйца. Очакваната динамика в цените на телешко месо е показана на Фигура 8. Както се вижда от фигурата през целия прогнозен период се очаква увеличение на цената на телешко месо като до 2015 г. темпа на увеличение на цените е по-висок. При цените на телешко месо се наблюдават известни различия в очакваните пазарни цени в зависимост от прилаганата

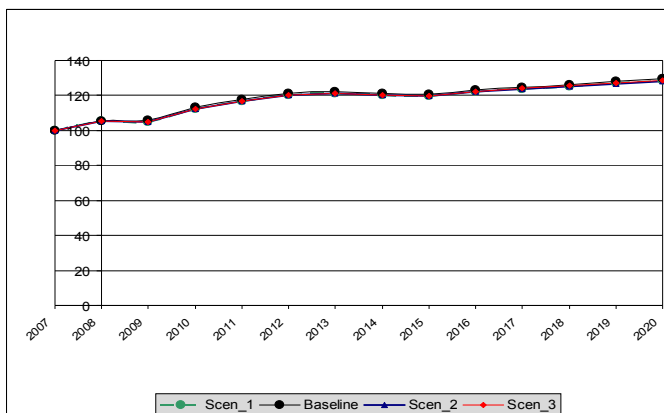
аграрна политика, макар че те са в границите на 2% - 3%, като са най-съществени в края на периода. Очакваното увеличение на подкрепата за отрасъла при Сценарий 2 се очаква да окаже неблагоприятно влияние върху цените на телешкото месо и при този сценарий цените остават най-ниски, но в сравнение с 2008 г. се очаква да бъдат на равнище с около 7% по-високо. Най-благоприятни се очаква да бъдат цените при базовия сценарий и Сценарий 3 (с 9% по-високи от 2008 г.).

Фигура 8 Динамика на цените на телешко месо

Източник: собствени изчисления

Фигура 9 Динамика на цените на свинско месо

Източник: собствени изчисления

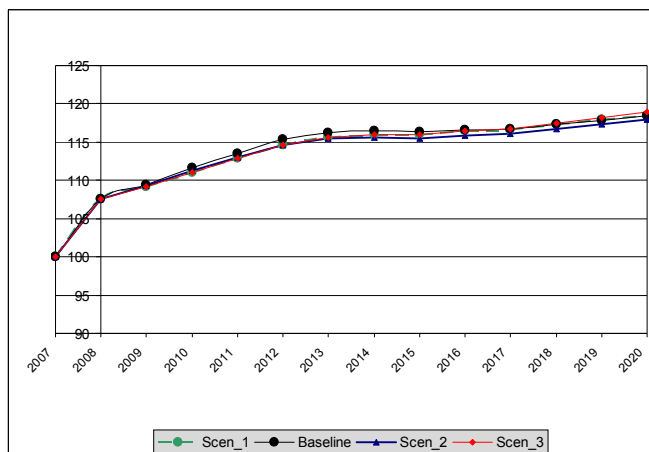
Перспективата за развитието на цените на свинско месо е още по благоприятна от тази за цените на телешко месо (Фигура 9). Увеличението на цените на свинско месо към 2020 г. се очаква да достигне 28% - 29% спрямо 2007 г. (или 23% – 24% спрямо 2008 г.), като темпа на увеличение на цените до 2013 г. – 2014 г. се очаква да бъде по-висок, след това да намалее. Както се вижда от фигурата, промените в аграрната политика не водят до промени в пазарните цени на свинско месо.

Очакваната динамика на цените на агнешко месо е показана на Фигура 10

Както се вижда от фигурата, очакванията са цените на агнешкото месо да продължат да се покачват практически до края на периода, като темповете на увеличение

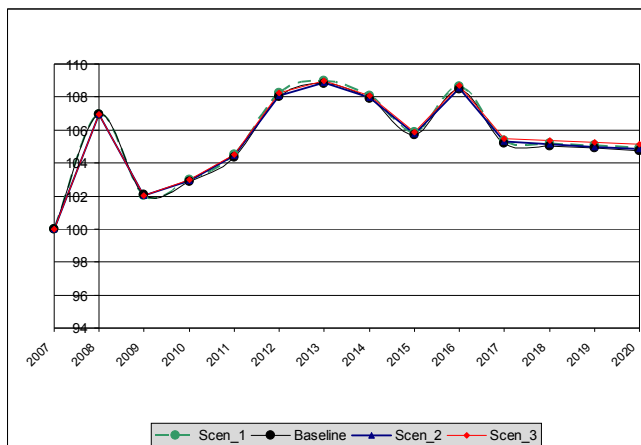
след 2015 г. се очаква да бъдат значително по-ниски от тези в началото на периода. И при агнешкото месо не се очакват съществени различия в пазарните цени при анализиранияте варианти на аграрна политика.

Фигура 10 Динамика в цените на агнешко месо

Източник: собствени изчисления

Фигура 11 Динамика в цените на птиче месо

Източник: собствени изчисления

Очакваната динамика в цените на мляко и сирене също е благоприятна за производителите (Фигура 12 и **Фигура 13**). Както се вижда от фигурите при базовия сценарий се очаква цената да продължи да се покачва, практически до края на периода, като към 2020 г. тя се очаква да бъде на равнище със 7% по-високо от това през 2008 г. Подобни са и очакванията за развитието на цените на млякото и при Сценарий 1, като през 2016 г. в резултат на премахването на квотите за производство се очаква цената да се увеличи спрямо цената при базовия сценарий (с около 2%), но през следващите години това увеличение постепенно намалява и в края на периода не се очакват различия в равнището на цената при този сценарий спрямо базовия. При Сценарий 2 и Сценарий 3 обаче се очаква цената на млякото да падне през 2010 г., и практически да остане на това равнище до 2015 г. за Сценарий 3 и до края на периода при Сценарий 2. При Сценарий 3 в резултат на премахването на директната подкрепа се очаква цените на млякото да започнат да се увеличават и към края на периода те ще се доближат до равнището на цените при базовия сценарий и Сценарий 1. Както се вижда от анализа до тук

практически цените на млякото са най-силно зависими от провежданата аграрна политика, което може да се обясни и с факта, че към настоящия момент млякото остава най-силно регулирания продукт от разглежданите продукти, и по отношение на този продукт се очакват и най-съществени промени в аграрната политика. Както се вижда от

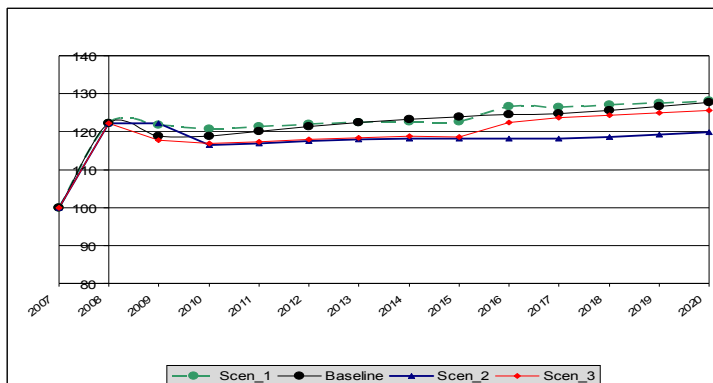
Фигура 13 цените на сирене практически следват измененията в цените на млякото. При тях се очакват същите различия в равнището на цените при различните сценарии както и при млякото.

Единственият продукт от разглежданите продукти, при който се очаква не толкова благоприятна тенденция в развитието на цените са яйцата (Фигура 14). Както се вижда от фигурата намалението на цените на яйцата наблюдавано през 2008 г. макар и не толкова значително (1%), ще продължи при същия темп до 2011 г., след което се очаква цената на яйцата да започне да се възстановява и към края на периода тя ще достигне равнището си от 2007 г. Трябва да се отбележи обаче факта, че максималното очаквано намаление е в границите на 3% - 4%, което спрямо

измененията в цените на останалите продукти е незначително. И при яйцата не се очакват различия в пазарните цени

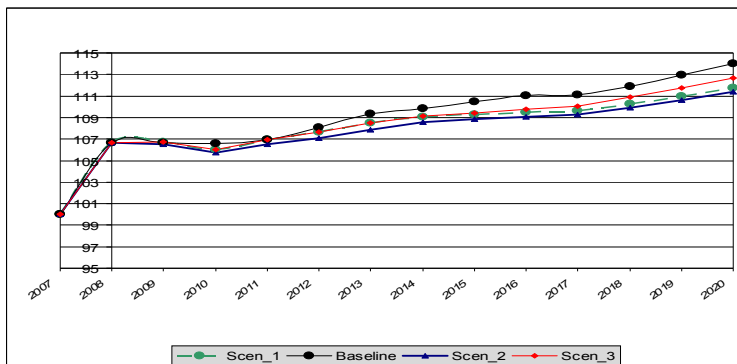
при разглежданите варианти на аграрна политика.

Фигура 12 Динамика на цените на мляко

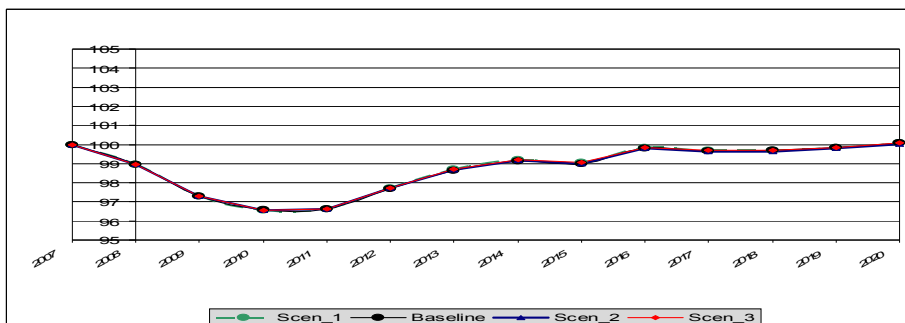
Източник: собствени изчисления

Фигура 13 Динамика на цените на сирене

Източник: собствени изчисления

Фигура 14 Динамика на цените на яйца

Източник: собствени изчисления

От направения анализ на потенциалното развитие на цените на разглежданите продукти в периода до 2020 г. могат да се направят следните заключения:

1. Като цяло очакванията за развитието на цените са благоприятни за земеделските производители, като увеличението на цените на растениевъдните продукти се очаква да бъде по-значително от това на животинските

продукти, което в известна степен поставя животновъдството в по-неизгодно положение;

2. Разглежданите варианти на аграрна политика не оказват съществено влияние върху пазарните цени на ечемик, картофи, домати, свинско месо, птиче месо, агнешко месо и яйца и оказват съществено влияние върху пазарните цени на пшеница, царевича, слънчоглед, телешко месо и мляко.

Литература:

Cahill C., Legg W., 1989-1990, Estimation of Agricultural Assistance Using Producer and Consumer Subsidy Equivalent: Theory and Practice, OECD Economic Studies No 13 стр. 13-43
Ivanova N., Peneva M., 200 FP7 Country Scenarios Report: Bulgaria, AGMEMOD Final Report
OECD, 2000 Agricultural Policy Monitoring and Outlook: Country Study Bulgaria
OECD, 2006 The New PSE Classification, TAD/CA/AMP/WP(2007)/FINAL
Tayers R., Anderson K., 1992 Disarray in World Markets: A Quantitative Assessment, Cambridge and New York: Cambridge University Press